

DAUGAVPILS UNIVERSITĀTE
DAUGAVPILS UNIVERSITY

VĒSTURE:
AVOTI UN CILVĒKI

XXV

HISTORY:
SOURCES AND PEOPLE

~ DAUGAVPILS UNIVERSITĀTES
AKADĒMISKAIS APGĀDS "SAULE" ~

2022

Saleniece, I., atb. red. *Vēsture: avoti un cilvēki*. XXV. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saulē", 2022. 294 lpp.

Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes Vēstures katedras zinātnisko rakstu krājums "Vēsture: avoti un cilvēki" ir anonīmi recenzēts periodisks izdevums ar starptautisku zinātniskās redakcijas kolēģiju. Tā mērķis ir prezentēt aktuālo pētījumu rezultātus vēstures zinātnes, historiogrāfijas un vēstures palīdzinātņu jomā. Iznāk reizi gadā latviešu, angļu un krievu valodā.

Redkolēģija / Editorial Board

Irēna Saleniece (Daugavpils Universitāte, Latvija) – atbildīgā redaktore
Sandra Grigaravičiūtē (Lietuvas Genocīda un pretošanās pētniecības centrs, Lietuva)

Ēriks Jēkabsons (Latvijas Universitāte, Latvija)

Olaf Mertelsmann (Tartu Universitāte, Igaunija)

Ilgvars Misāns (Latvijas Universitāte, Latvija)

Henrihs Soms (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Geoffrey Swain (Glāzgovas Universitāte, Apvienotā Karaliste)

Vitālijs Šalda (Daugavpils Universitāte, Latvija)

Juris Urtāns (Latvijas Kultūras akadēmija, Latvija)

Literārie redaktori

Jana Butāne-Zarjuta, Sandra Meškova, Anatolijs Kuzņecovs

Tehniskās redaktores

Žanete Gabranova, Vita Štotaka

Maketētāja

Marina Stočka

Iekļauts EBSCO datubāzē.

ISSN 1691-9297

© Daugavpils Universitāte, 2022

Saleniece, I., ed. *History: Sources and People*. XXV. Daugavpils: Daugavpils University Academic Press “Saulē”, 2022. 294 p.

The collection of articles “History: Sources and People” of History Department of the Faculty of Humanities of Daugavpils University is a double-blind peer-reviewed periodical with the international editorial board. It publishes articles aimed at presenting the research findings in the field of history, as well as historiography and auxiliary historical disciplines. It is published once a year in Latvian, English, and Russian.

Editorial Board

Irēna Saleniece (Daugavpils University, Latvia) – editor in chief
Sandra Grigaravičiūtē (Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania, Lithuania)
Ēriks Jēkabsons (University of Latvia, Latvia)
Olaf Mertelsmann (University of Tartu, Estonia)
Ilgvars Misāns (University of Latvia, Latvia)
Henrihs Soms (Daugavpils University, Latvia)
Geoffrey Swain (University of Glasgow, United Kingdom)
Vitālijs Šalda (Daugavpils University, Latvia)
Juris Urtāns (Latvian Academy of Culture, Latvia)

Literary editors

Jana Butāne-Zarjuta, Sandra Meškova, Anatolijs Kuzņecovs

Technical editors

Žanete Gabranova, Vita Štotaka

Lay-out

Marina Stočka

Included in EBSCO database.

Lelde Neimane

1941. gada 14. jūnija deportāciju personiskās pieredzes stāsti Latvijas Okupācijas muzejā: informācijas un baumu aspekts*

Atslēgas vārdi: 1941. gada 14. jūnija deportācija, Okupācijas muzejs, videoliecības, informācija, baumas

Sabiedrībā aktuāls jautājums ir par informāciju, tās avotiem un ticamību. Jo būtiskāks informācijas vakuums, jo lielāka iespēja izplatīties baumām un pat sazvērestības teorijām. Lai šodienas cilvēks labāk izprastu vēstures laikmetu un attiecīgā laika domāšanu, aculiecinieku stāstījumi ļauj izpētīt, ko zināja vai nezināja Latvijas iedzīvotāji konkrētos pagātnes notikumos.

2021. gadā pieminējam 80 gadus kopš pirmās padomju masveida deportācijas no Latvijas. Saistībā ar šo traumatisko vēstures notikumu vērtīgi zināt Latvijas iedzīvotāju informētības pakāpi par sagaidāmo pirms un 1941. gada 14. jūnija deportācijas norises laikā, kādas sekas bija sabiedrības nezināšanai un padomju varas pārstāvju izplatītajai dezinformācijai¹ tieši uz deportētajiem cilvēkiem.

Pētījuma avotu bāzi veido ieraksti no Latvijas Okupācijas muzeja (turpmāk – LOM) videoliecību kolekcijas. Raksta pirmajā nodaļā sniegts īss avotu apraksts; otrajā daļā ieskicēti septiņi deportācijas norises informācijas cirkulācijas un konteksta atslēgpunkti.

Latvijas Okupācijas muzeja videoliecības

LOM Audiovizuālo materiālu krātuvē (turpmāk – AVK) glabājas 2412 personu² dzīvesstāsti video formātā. 1941. gada 14. jūnijā deportēto videoliecības ir 240. Vērtīgu informāciju par deportācijas norisi, ietekmi uz sabiedrību un sekām paver arī citu laikmeta liecinieku intervijas.

---

* Raksts izstrādāts Latvijas Zinātnes padomes finansētā projektā Nr. lzp-2019/1-0278 “Dezinformācijas un sazvērestību radītie riski demokrātijai: Latvijas pieredzes pārlikošana”.

¹ Dezinformācija – apzināti un bieži vien slēpti izplatīta nepatiesa informācija (ar baumu palīdzību), lai ietekmētu sabiedrisko domu vai aizsegtu patiesību (Definition of disinformation).

² Represēto, deportēto, bēgļu u. c. okupācijas laika liecinieku dzīvesstāsti uzņemti laikā no 1996. līdz 2020. gadam.

1941. gada naktī no 13. uz 14. jūniju no Latvijas teritorijas uz attāliem PSRS apgabaliem tika izsūtīti 15 424 Latvijas iedzīvotāji (Pelkaus 2001, 14). LOM AVK ir pieejamas 240 videoliecības, kuras ir snieguši bijušie deportētie. Lai arī tie ir tikai 1,55% no deportētajiem, tomēr tas ir vērā ņemams pētījumu avotu daudzums.

Apskatot kopumā krājumā esošās 1941. gada 14. jūnijā deportēto videoliecības, to vidū ir 38 pilngadīgu personu³ liecības. Vecākā deportētā kundze bija 40 gadu vecumā⁴. AVK ir viena 1941. gada 14. jūnijā deportācijas laikā arestētā vīrieša dzīvesstāsts, kurš izdzīvoja 10 gadus Vjatlaga nometnē.⁵ 198 deportētie nometināti Krasnojarskas novadā, 41 – Novosibirskas apgabalā. Pēc tautības 229 bija latvieši, septiņi ebreji, viens krievs, viens polis, viena lietuviete no Kauņas, viena igauņiete no Pērnavas. Četri liecinieki nometinājumā tika arestēti, notiesāti un ieslodzīti nometnēs.

132 liecinieki atgriezās Latvijā no 1945. līdz 1948. gadam, taču diemžēl gandrīz puse – 62 – tika atkārtoti deportēti.⁶ Lielākā daļa (143) atgriezās Latvijā pēc Staļina nāves no 1954. līdz 1960. gadam. No 1960. līdz 1993. gadam Latvijā atgriezās vēl 14 liecinieki. LOM rīkotā ekspedīcijā Krasnojarskas novadā tika nofilmēti 13 liecinieki, kuri neatgriezās Latvijā. Krājumā kopumā 15 1941. gada 14. jūnija deportētie interviju snieguši krievu valodā, pārējie – latviski.

1941. gada 14. jūnija deportāciju norise videoliecībās

Deportācijas kā represīvas akcijas pret valsts civiliedzīvotājiem PSRS bija slepenas (Pelkaus 2001, 9). Liecinieki atkārtoti: “Mēs taču neko nezinājām. Pa radio jau neko tādu nestāsta.”⁷ Tomēr ir liecības par informācijas noplūdi no represīvo iestāžu darbinieku puses. Šis aspekts tiek iedalīts kā pirmais deportācijas norises informācijas cirkulācijas un konteksta atslēgpunkts. Vairākos krājuma stāstos minēts par ziņu noplūdi jeb brīdināšanu, tādā veidā noteiktas ģimenes vai personas paglābās no izsūtīšanas. Piemēram, “Bole Jānis ir viņai [Marijai Liepiņai] parādījis sarakstu no Burtņiekiem, kurus izvedīs,” tā Milda Vītola liecina, ka Marija Liepiņa, būdama informēta par gaidāmo

---

³ Dzimuši līdz 1922. gadam ieskaitot.

⁴ Edīte Kubuliņa OMF 2300/218.

⁵ Vitālijs Labinskis OMF 2300/246, 247.

⁶ Gan atsevišķi arestējot un etapējot, gan arī 1949. gada 25. marta deportāciju laikā.

⁷ OMF2300/2512.

izvešanu, brīdināja Teodoru Liepiņu no Burtnieku pagasta “Arkādijām” aiziet no mājām.⁸

Kā nākamais deportācijas norises informācijas cirkulācijas un konteksta atslēgpunkts atzīmējama gatavošanās akcijai jeb ko paši cilvēki varēja manīt pirms deportācijas. Informācija par karu Eiropā bija gan radio, gan presē (Karš Eiropā.. 1941), bet par represijām diemžēl neviens nevarēja iedomāties:

“13. jūnijā mammai dzimšanas diena. Bija tur atnākuši daži paziņas. [...] tai brīdī paziņoja pa radio TASS atsaukumu. [...] TASS atsauc baumas, ka Vācija koncentrē spēkus Padomju Savienības pierobežā. [...] Uzvaras laukums bija pilns ar smagām mašīnām. [...] Ja jau atsauc [baumas], tātad iespējams kara sākums, un mašīnas savāktas, lai valdība un vadošie kadri varētu bēgt tālāk zemes iekšienē.”⁹

To apstiprina arī Ansis Ēlerts, kas tobrīd strādāja bērnu slimnīcā Pārdaugavā:

“13. jūnijā es braucu mājās no darba, un tad, tagad to sauc par Uzvaras laukumu, tas toreiz bija vēl smilšains, un tad tur bija ārkārtīgi daudz automašīnas. [...] Simtiem smagās automašīnas bija. [...] Bija bauma, ka drīz gaidāms karš. [...] tobrīd visas automašīnas mobilizētas aerodroma būvei. Brauks un būvēs aerodromus. Nevienam neienāca prātā par izsūtīšanas nakti. Mūsu domāšana toreiz nebija sagatavota tam.”¹⁰

Kā trešais atslēgpunkts pētījumā – informācija saņemšanas brīdī. Nozīmīga loma bija represīvo iestāžu pārstāvjiem. Protams, sistēmas rīkojums un tā izpildes plāna punkti bija vienoti visai akcijai (Pelkaus 2001, 13), taču ļoti daudz bija atkarīgs no konkrētās komunikācijas. Pirmkārt, cik viņi paši zināja vai saprata, ko dara; kāds bija represīvo iestāžu pārstāvju raksturs un agresijas pakāpe. Diemžēl pašu represētāju liecības krājumā nav, līdz ar to situācijas apraksts ir no cietušā puses. Tikpat nozīmīga bija deportējamo cilvēku stresa izturība, spēja koncentrēties un dzirdēt, ko saka represētāji. Šajā brīdī parādījās arī uz iepriekšējiem priekšstatiem balstīta cilvēku domāšana un rīcība. Piemēram, par to, ko drīkst ņemt līdzī:

“Es apsēdos pie galda, paņēmu papīru un prasīju viņiem, kādas mēbeles mēs varam ņemt līdzī. Man bija priekšstats, ka vācieši brauca ar mēbelēm

⁸ OMF2300/1327.

⁹ Ilmārs Žuniņš OMF2300/532.

¹⁰ Ansis Ēlerts OMF2300/342.

projām. [smejas] Mums kādas mēbeles atļaus ņemt!!! Vai, Dieviņ! Viņiem bija lielas acis! [...] Pateica, ka mēs tiekam pārvesti uz citu republiku.”¹¹

Izplatīts priekšstats, kas noteikti jāatzīmē, ka aizturētos vedīs uz nošaušanu. Piemēram: “Man tā doma bija, ka vedīs šaut, bet es skaļi neteicu, man mammais būs žēl.”¹²

Tiem cilvēkiem, kuri bija pieredzējuši Pirmo pasaules karu un pēc tā notikušās jukas Krievijā, zināmas aizdomas radās, kas varētu notikt, tādēļ šajās ģimenēs tika paņemti līdzīvi vairāk apģērba un praktiskas lietas:

“Paps bija teicis mammai: [...] – Neuztraucies, mēs esam spēcīgi cilvēki, savus bērņus mēs pabarosim! Kur mēs braucam, es domāju, ka es zinu! [...] Vēl mašīna nav izbraukusi no pagalma [...], viņš [tēvs] piesit tiem sargiem: – Pagaidiet! Es aizmirsu, man jāaiziet uz malkas šķūni, jāpaņem divi cirvji un zāģis līdzīvi, jo es zinu, ka būsīm tālos mežos, lai būtu instrumenti, ar ko strādāt. [...] Viņam atļāva!”¹³

Tikai dažās liecībās ir dzirdēts, ka vīrieši sakravāja sev atsevišķi mantas, bet pārējā ģimene atsevišķi.¹⁴

Jau 1941. gada 16. maija VK(b)P CK un PSRS TKP lēmuma projektā “Par pasākumiem Lietuvas, Latvijas un Igaunijas PSR attīrīšanai no pretpadomju, kriminālajiem un sociāli bīstamajiem elementiem” tika paredzēti gan ģimenes galvu aresti, gan viņu ģimeņu nosūtīšana uz nometinājumu (Pelkaus 2001, 11). Tātad divi dažādi represiju veidi bija jāveic vienlaicīgi, “nepaziņojot viņiem par viņu turpmāko atšķiršanu” (Pelkaus 2001, 19). Līdz ar to, lai izvairītos no pretestības, tika izdomāti apzināti meli jeb šodien tā klasificējama kā dezinformācija – ģimene jānošķir citos vagonos higiēnisku iemeslu dēļ, un galā visi būs kopā. Tieši šo psiholoģisko traumu visi deportētie min kā galveno deportācijas norisē:

“Tad beigās no blakus vagona sievietes pārved pie mums un mūsu vīriešus it kā blakus vagonā. Mums skaidroja, protams, neērti, vai ne? Ak, Dievs, šitie meli! Lai Dievs žēlīgs, lai viņiem Dievs piedod šito, ko viņi mums šitā nodarījuši! Un papu pēdējo aizveda no mūsu vagona. Visus vīriešus aizveda, un paps palika. Paps sāka uztraukties: – Kā tad tā, kā es te paliku, viņš saka!? Nevar būt! Viņš sāka uzprasīties, uzprasījās, un paņēma. [...] es nezīnu kādā jēgā, es uzkāpu uz apakšējām nārām, izbāzu spogulīti pa restēm cauri, es

---

¹¹ Mirdza Lāce OMF 2300/684.

¹² Astra Lagzdiņa OMF 2300/380.

¹³ Aina Dālberga OMF 2300/433.

¹⁴ Mirdza Lāce OMF 2300/684.

redzu, ka papu aizved uz citu ešelonu. Tagad es tām mūsu visām sievietēm to pasaku. Mēs tādu trobeli sacēlām. Ka mums nāca atkal ar durkļiem virsū, vai ne, ka mēs taisām šitā. Bet es saku, kā tad tā, kur tad blakus vagoni, ka aizved uz citu!”¹⁵

Bija daži vīriešu nodalīšanas “aizmiršanas” gadījumi, tomēr arī tie vēlāk, jau Sibīrijā, daļēji tika laboti (Neimane 2016). Piemēram, Ilmāra Žuniņa liecība: “Sajukums bija pārāk liels, mūs iesēdināja visu ģimeni vienā vagonā. Tā vairākas ģimenes bija, kuras netika izšķirtas. [...] Kamēr vēl tur stāvēja, nāca un sauca tos vīriešus. Daudzi atsaucās, bet mūsu tēvu tā arī neizsauca.”¹⁶

Mūsdienu jaunieši bieži vien jautā deportētajiem: vai nebija iespējas bēgt? Vismaz piecas liecības min šādus gadījumus; trīs liecības saistās ar Jelgavu, viena – veiksmīga izglābšanās¹⁷, divas – atteikšanās no bēgšanas, jo vagonā palika māte¹⁸ vai bailes tikt noķertai un nogalinātai.¹⁹

Kā sestais deportācijas norises informācijas cirkulācijas un konteksta atslēgpunkts – papildu mantu nodošana deportētajiem vagonos. Deportācijas bija slepenas, tomēr tad, kad radus, draugus aizveda uz vagoniem, palikušajos diezgan ātri izplatījās informācija, kur tiek formēti ešloni. Tuvinieku vēlme bija aiznest papildu apģērbu, mantas ešlona formēšanas vietā, piemēram:

“Braucu uz Daugavpili. Es nekad Daugavpili neesmu bijusi, es tagad stacijā izkāpu ārā, un tur ir milicija. Es tiem prasu, kur ir tie vilcieni? Viņi skatās tā uz mani un neko nesaka. Bet kaut kā no dzelzceļniekiem vai kā es saprotu un eju ar savu paunu uz vilcieniem. Tur nebija nekādi žogi, tur viņi bija tā kā nolikti kaut kur nost, un tur pat dažiem vagoniem durvis bija vaļā. [...] Es atkal prasīju par tiem Peciņiem. [...] [No vagona cilvēki saka] Mums vajag, lūdzu, lai nes spaiņus – ūdenim. [...] Es domāju, es viņiem atdevu to paku.”²⁰

Pie papildu mantu iegūšanas jāatzīmē divi īpaši gadījumi, kas saistās ar zīdaiņu mammām. Represīvo iestāžu pārstāvju cilvēcības dēļ Jelgavā bija dota atļauja apsarga pavadībā aiziet uz dzīvokli pēc mantām, un tajā brīdī mazais zīdaiņis tika atstāts deportējamās sievietes mammai²¹; Rīgā no Šķiro-

¹⁵ Mirdza Lāce OMF 2300/684.

¹⁶ Ilmārs Žuniņš OMF 2300/532.

¹⁷ Andrejs Edvīns Feldmanis OMF 2300/3302.

¹⁸ Astra Lagzdiņa OMF 2300/380.

¹⁹ Irēne Lāce OMF 2300/1007.

²⁰ Dzidra Upāna OMF 2300/2512.

²¹ Irēne Lāce OMF 2300/1007.

tavas stacijas kāds no vagona apsardzes devās uz sievietes dzīvokli, kur bija palikusi deportētās māte, lai atvestu katliņu, bļodu, spirta lampiņu, autiņus.²²

Kā pēdējais informācijas cirkulācijas un konteksta atslēgpunkts jāatzīmē mistiskais jeb ezotēriskais konteksts. Tās ir nojautas, zilēšana un sapņi, vēlāk nometinājumā arī “šķīvīšu dancināšana”. Tā ir dabiska cilvēku reakcija acimredzamās informācijas neesamības gadījumā. Cilvēki tvēra ikvienu vārdu, nojautu, sapņus, tiem pievēršot lielāku uzmanību un neizbēgami tādā veidā arī radot baumas, nepamatotus satraukumus vai arī veltas cerības:

“Atbrauc pie mums mammas jaunākā brāļa Ēvalda sieva, tā krieviete, un lika mums kārtis. Viņa bija liela kārtņiece. Viņa liek man kārtis, un divi sešinieki krīt priekšā tieši. Viņa saka: – Nu klausies, meitukiņ, kur tev tas ceļš garais rādās priekšā? [..] Un tas bija dienu vai divas pirms izvešanas. Nu lūk, ka tomēr pareizi kārtis rāda!”²³

Mūsdienu Latvijas sabiedrībā plašāku rezonansi guvis stāsts par Benjamiņas kundzi un Rīgas fotogrāfu, gaišreģi Finku:

“Viņš [Finks] teica, ka es braukšu mājās tad, kad ceriņi ziedēs, bet tu [Benjamiņkundze] nebauksi nekad. [..] Finkam, kā par brīnumu, bija mugurā kažoks, un viņam bija velteņi siltie padusē. Vai viņam bija teikts, kur viņu ved? Bet viņš bija jau nodrošinājies tam Sibīrijas salam, kas mūs visus sagaidīja.”²⁴

Secinājumi

Rakstā ieskicētie personiskās pieredzes stāstu fragmenti vēsturisko sabiedrības traumu atklāj no vienkāršā cilvēka skatījuma puses. Tas ļauj jaunākām paaudzēm, kam nav represiju pieredzes, kaut nedaudz ieklausīties un izprast tā laika domāšanu. Tā ir lielākā mutvārdu avotu vērtība.

Apskatītie deportācijas norises informācijas cirkulācijas un konteksta atslēgpunkti attiecas uz 1941. gada 14.– 17. jūniju, līdz ešelonu izbraukšanai no Latvijas teritorijas. Lai skatītu kopumā šīs deportācijas stāstu caur informācijas, dezinformācijas un neinformācijas prizmu, nozīmīgi būtu ieskatīties tālāk deportēto dzīvesstāstos līdz pat viņu atbrīvošanai. Tie atslēgpunkti varētu būt: Vācijas – PSRS kara sākums; vai nometinājumā bija kādas ziņas par vīriem, tēviem; Vācijas – PSRS kara beigas; nelegāla vai legāla atgriešanās Latvijā pēc kara; 1949. gada 25. marta deportācija; Staļina nāve; atbrīvošana.

---

²² Rosa Brauns OMF 2300/83.

²³ Mirdza Lāce OMF 2300/684.

²⁴ Inta Prauliņa OMF 2300/131.

Ieklausoties liecinieku dzīvesstāstos, kopumā ir skaidrs, ka informācijas esamībai vai tās neesamībai bija būtiska nozīme konkrētos deportācijas un nometinājuma dzīves mirkļos. Dezinformācijas termins attiecināms uz leksiku, ko izmantoja represīvo iestāžu pārstāvji vīriešu jeb “ģimenes galvu” nošķiršanā pie ešelonu formēšanas. Tālāk šie meli jau iezīmējās kā informācijas slēpšana no represīvo iestāžu puses. Tieši tāpēc būtu vērtīgi zināt, ko varēja un ko nevarēja zināt nometinājumā esošie cilvēki, kādu iespaidu atstāja informatīvā neziņa, kādas bija psiholoģiskās sekas. LOM videoliecības kā avotu bāze paver plašas pētīšanas iespējas arī turpmāk.

Avotu un literatūras saraksts

OMF 2300/433. Latvijas Okupācijas muzeja videoliecību kolekcijā (turpmāk OMF 2300), Ainas Dālbergas dzīvesstāsts, ierakstīja Lelde Neimane Rīgā 2003. gada 23. aprīlī; ieraksts (101 minūte, latviešu valodā).

OMF 2300/342, 343. Anša Ēlerta dzīvesstāsts, ierakstīja Lelde Neimane Rīgā 26.02.2002. (206 min., latv. val.).

OMF 2300, 3302, 3303, 3304. Andreja Edvīna Feldmaņa dzīvesstāsts, ierakstīja Evita Feldentāle Rīgā 21.06.2017. (173 min., latv. val.).

OMF 2300/218. Edītes Kubuliņas dzīvesstāsts, ierakstīja Lelde Neimane Rīgā 29.02.2000. (113 min., lat. val.).

OMF 2300/380. Astras Lagzdīņas dzīvesstāsts, ierakstīja Lelde Neimane Rīgā 19.09.2003. (193 min., latv. val.).

OMF 2300/684, 685. Mirdzas Lāces dzīvesstāsts, ierakstīja Lelde Neimane Rīgā 27.07.2004. (167 min., latv. val.).

OMF 2300/131, 132, 134. Intas Prauliņas dzīvesstāsts, ierakstīja Lelde Neimane Rīgā 22.–29.08.1998. (439 min., latv. val.).

OMF 2300/2511, 2512, 2513, 2514. Dzidras Upānas dzīvesstāsts, ierakstīja Lelde Neimane Rīgā 11.11.2011. (223 min., latv. val.).

OMF 2300/1327. Mildas Vītolas dzīvesstāsts, ierakstīja Lelde Neimane Burtņiekos 07.03.2006. (127 min., latv. val.).

OMF 2300/532, 533. Ilmāra Žuniņa dzīvesstāsts, ierakstīja Lelde Neimane Inčukalnā 22.08.2002. (127 min., latv. val.).

OMF 2300/83. Rosas Brauns dzīvesstāsts, ierakstīja Andrejs Feldmanis Rīgā, 25.08.1997. (128 min., latv. val.).

OMF 2300/1007. Irēnes Lāces dzīvesstāsts, ierakstīja Andrejs Feldmanis Tiņģerē, 27.10.2005. (154 min., latv. val.).

Lelde Neimane

1941. gada 14. jūnija deportāciju personiskās pieredzes stāsti Latvijas Okupācijas muzejā..

OMF 2300/246., 247. Vitālija Labinska dzīvesstāsts, ierakstīja Andrejs Feldmanis Rīgā, 24.08.2000. (199 min., latv. val.).

Karš Eiropā, Āfrikā, Āzijā. Kara darbības dienas pārskats 12. jūnijā. (1941) *Ciņa*, Nr. 140, 13. jūn.

Definition of disinformation. *Dictionary by Merriam-Webster*. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/disinformation> (16.03.2022.).

Neimane, L. (2016) Aizmirstie vīri. *Brīvā Latvija*, Nr. 23 (1441), 6.–7. lpp.

Pelkaus, E. (2001) *Aizvestie. 1941. gada 14. jūnijs*. Rīga: Latvijas Valsts arhīvs. 801 lpp.

Viksne, R., Kangeris, K. (1999) *No NKVD līdz KGB. Politiskās prāvas Latvijā (1949–1986)*. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds. 975 lpp.

Lelde Neimane

**Personal Experience of the Deportations of 14 June 1941
in the Collections of the Museum of the Occupation of Latvia:
aspects of information and disinformation**

Key words: Soviet mass deportation, video testimonies, the Museum of the Occupation of Latvia, information, disinformation

Summary

In 2021 we commemorated 80 years of the first Soviet mass deportation from the Baltic States. The sources of the present article are the video testimonies in the collection of the Occupation Museum of Latvia. Up to now, 2412 oral history interviews have been recorded. There are 240 testimonies of the people that have been deported on 14 June 1941, but still it is important to listen to other eyewitnesses as well. The main value of the oral history sources and our work as a researcher is to make understandable past time lifestyle and thinking for the generations who hadn't lived during that period of history. Nowadays we all pay attention to the information and its sources, assessing whether it is reliable or not. The present article introduces some information and disinformation aspects about the Deportation, what ordinary people knew and what they did not:

leakage of secret information (from people who worked in Soviet repressive authorities, etc.);

available information shortly before the deportation (what was seen (wagons, trucks, etc.) and what people thought);

the information during taking away from home (where they are taken, what will happen, what to take along, how much time do they have to get ready, etc.);

families separation – Soviet disinformation (fathers were taken to other trains, what was told to deportees, why, etc.);

options to escape (example of Jelgava);

options to give more food or clothes to deportees in the wagons from outside (relatives tried to give more food by going to the railway stations, even tried to take babies out of wagons, etc.);

the importance of foreboding, fortune-telling, cartomancy, dreams, etc.